

בארות המים

בכל מערבין

ל"ג ע"ב

בשיטת ההשלמה - המאירי צנצנת (קא א) הביא צנצנת גדולי הדורות (כינויו להשלמה) ללא אמרינן גוד אחית אלא היכא דיש צנחיות ענמן עשרה טפחים, ואף צטרסקל וצעמוד מיירי דוקא צחית צהו מחיות עשרה, וז"ל תירצו גדולי הדורות כו' גוד אחית אינו אלא צנחיות עשרה כו' ואף על פי שאמרוה צטרסקל וטרסקל סתם אין צו גוצה עשרה הם מפרשים אותה בגוצה עשרה, וכן הם מפרשים צעמוד שהזכרנו צמועה זו שמה צבו צרצב ארצעה גוצה עשרה כו' עכ"ל, ותמהו צזה דא"כ מאי פרכי' צסוגין לימא דלא כר"י צר"י, הא איכא לאוקמי הכא דליכא צכלכלה עשרה (לפירש"י) וליכא צקורה עשרה צרוחב ארצעה (לפי חס' והראשונים).

ותירצו צזה (יעוין צנד קודש סמ"ה) די"ל דאיהו פירש דהא גופא שינויא דגמרא, התם הדרן מחיתא הכא לא הדרן מחיתא, היינו דדוקא צטרסקל דאיכא מחיות בגוצה עשרה, אמרי' גוד אחית, משא"כ הכא דליכא מחיות עשרה^א.

שיטת אית מפרשי ברש"י - כתב רש"י וז"ל אית דמפרשי כמאן דלא כר' יוסי אנעץ קורה קאי, דקאמר ר' יהודה קורה שאין צרצבה ארצעה מלמעלה לא הוי רשות היחיד,

^א ובעיקר הך שיטה, נמצא לכאוי דלרבנן אף טרסקל שיש בו עשרה ורחב ארבעה לא הוי רשות היחיד, כיון דהוא גובה ארבעה, וכדסלקא דעתא דתוסי' לעיל (לגא ד"ה דהדר זקיק) וכן הביא בספר הבתים (הגא' והשויות ערמ' סק"ה) בשם יש מי שאמר (ואיהו כתב צס דהוא חוכך להחמיר צזה יעו"ש) ויעוין עוד משנ"ת לעיל שם.

[ועוין במאירי (צנצנת ס) דאף אי נימא כעיקר שיטת ההשלמה דלא אמרי' גוד אחית אלא במחיות ארבעה, אך י"ל דבטרסקל שע"ג קנה ועמוד שאני, כיון דנגעי בארץ ע"י הקנה ורגל העמוד, וי"ל דבכה"ג עדיף ואמרי' גוד אחית אף בלא מחיות עשרה וז"ל אלא שיש לדון בשתי אלו שמאחר שהם נוגעים בארץ טרסקל ע"י הקנה ועמוד ע"י הקצר שלו יש לדון בה גוד אחית אף בלא עשרה עכ"ל.

ואמרין הא ללא כר' יוסי דאמר טרסקל הוי רשות היחיד ומוקמת לה בשאין רחב ארבעה, ולא מילתא היא כו' עכ"ל.

ולכאורה כן היא כוונת רבנו חננאל הכא וז"ל מאי ר' יהודה דתניא נעץ קורה ברשות הרבים להניח עירובו עליה גבוהה עשרה טפחים ורחבה ארבעה עירובו עירוב, אין גבוה עשרה טפחים אין צריך בראשו ארבעה ואפי' אין בראשו ארבעה הוא ועירובו במקום אחד הן, כמאן דלא כר' יוסי צר' יהודה דתניא רבי יוסי צ"ר יהודה אומר נעץ קנה ברשות הרבים והניח בראשו טרסקל וזרק ונח על גביו חייב כלומר דרשות היחיד היא, ור' יהודה סבר גבוה עשרה ואינו רחב ארבעה רשות הרבים היא דתני עירובו עירוב כו' עכ"ל [אלא דלכא' לשונו צריך תיקון, וזהו החשק שלמה (ע"ה"ג) צידד להגיה בדברי הר"ח להשוותו עם פירוש התוס' והראשונים, אך יעוין להלן דהאחרו' צידדו בשיטת הרמב"ם כהך שיטה דאיתי רש"י, ומסתברא דאזיל בשיטת רבינו חננאל, ולכא' לפ"ז יש להגיה רק בסוף לשון רבינו חננאל: דתני " אין עירובו עירוב, דמהא דאמר ר"י דגבוה עשרה ואין רחב ארבעה "אין" עירובו עירוב, שמעינן דהוי רשות הרבים ולא רשות היחיד, דאילו הוי חשיב רשות היחיד, הוי חשיב מקום ארבעה והוי עירובו עירוב, אך כיון דהוי רה"ר והוי למעלה מעשרה ללא חשיב כמנח אארעא, נמלא דל"ה מקום ארבעה²].

והא דדחינן שאני התם דהדרן מחינתא פירש רבינו חננאל וז"ל ודחינן אפילו תימא ר' יוסי כאזבה סבירא ליה ושני טרסקל הואיל והדרן מחינתא אבל עמוד או קורה ללא הדרן מחינתא לאו כרשות היחיד היא עכ"ל, ולכאורה היינו דדוקא בעמוד גבוה י', דליכא מחינות ניכרות וחלל ביניהם, בזה מודה ר"י צר"י ללא הוי רשות היחיד אלא אי רחב ארבעה, ולא פליג אלא היכא דאיכא מחינות גמורות וביניהן חלל, וס"ל דבזה איכא חשיבות רשות אף בפחות מד'.

בשיטת הרמב"ם - לשון הרמב"ם (פ"ד משנת ה"ח) נעץ קנה צרה"ר וצראשו טרסקל וזרק ונח על גביו פטור שאין רשות הרבים אלא עד עשרה עכ"ל, ומשמע מדברי הרמב"ם דעיקר חידושא דדין טרסקל היינו דהוי מקום פטור ולא הוי רשות הרבים, והזרק לשם צין מרה"ר וצין מרה"י פטור, ועמדו האחרו', דאילו היה הרמב"ם מפרש הך דינא כשיטת רוב הראשונים בטרסקל רחב ארבעה, הרי עיקר חידושא היינו דלא אמרי' גוד אחית מחינתא

² מיהו בפירוש רבינו חננאל (שנת קא"א, נד' ע"ה"ג שם קצ"ב) פירש להדיא בטרסקל רחב ד', ויעוין עוד להלן בשיטת הרמב"ם.

ולא הוי רשות היחיד, והו"ל להרמז"ס למימר משום דהויא מחיזה שהגדיים צוקעים צה, דמהאי טעמא לא הוי רשות היחיד, ומדנקיט הרמז"ס טעמא 'שאין רשות הרבים אלא עד עשרה', משמע לכאוף' דמיירי צטרסקל שאינו רחצ ארבעה, ואשמועינן דלא הוי רשות הרבים.

ויעוין צפירוש רצנו דוד עראמה (פט"ו משנת ה"ג) דנקט צשיטת הרמז"ס, דכל דף הגבוה עשרה ורחצ ארבעה הוי רשות היחיד, ול"ש חסרון דמחיזה תלויה, דכיון דהדף עלמו גבוה עשרה לא צעי מחיזות כלל, דכיון דהך מקום מוצדל מרשות הרבים צגובה י' הוי רשות היחיד אף בלא מחיזות כלל, יעו"ש.

ובמרכבת המשנה (פ"ד משנת ה"ז) האריך צזה, וכתב דלהך שיטה ע"כ דדין צטרסקל דפליגי רצנן ור"י צר"י היינו צאינו רחצ ארבעה, ור"י צר"י דמחייב היינו מדין רשות הרבים, דס"ל דכהאי גוונא אף למעלה מעשרה לא הוי מקום פטור, כיון דהקנה נעוץ צרה"ר ודומיא דמעציר למעלה מעשרה דחייב כיון דהאדם עומד צרה"ר (ודוקא צפני הכותל למעלה מי' וכיו"צ חשיב מקום פטור) והא דפרכי' לימא דלא צר"י צר"י, היינו משום דהרי קי"ל דלחיוב הוצאה צעינן הנחה ע"ג מקום ארבעה, וע"כ דכהאי גוונא חשיב ליה ר"י צר"י הנחה ע"ג מקום ארבעה והיינו משום דחשיב כמונח ע"ג קרקע וכנ"ל, וא"כ הוא הדין לענין עירוב חשיב הנחת עירוב ע"ג מקום ארבעה.

ומשני התם הדרן מחינתא הכא לא הדרן מחינתא, וציאר המרכה"מ שם דדוקא היכא דהדרן מחינתא ואית ליה בית קיבול, סבר ר"י צר"י דחשיב כמקום ד', משא"כ צקורה דל"ל בית קיבול לא חשיבא כמקום ארבעה יעו"ש עוד.

ויעו"ש דהאריך ציישוב הסוגיות להך שיטה, אלא דלדרכו טעמא דר"י צר"י דמחייב היינו מדין רשות הרבים (ועכ"פ אליבא דסוגין ויעו"ש צציאר סוגיא דשבת ה' וסוגיא דשבת קא) אף למצואר צדברי רצינו חננאל וצדברי האית מפרשי דרש"י, אף לסוגין ר"י צר"י מחייב מדין רשות היחיד.

תד"ה הואיל, פירש רבינו שמואל דהאי אמורא סבר לה כרבנן דאמרי בהמצניע אגד כלי שמייה אגד וכיון דאגד כלי למעלה מי' כשנח העירוב למטה אין בהנחה זו איסור הוצאה - וכן תירצו צתוס' הרא"ש הרשב"א הריטב"א והר"ן וכ"מ צתוס' רצנו פרך, והתוס' תירצו עוד דאף למ"ד לאו שמייה אגד ליכא איסור הוצאה דאורייתא הואיל ונח

בכלכלה למטה מעשרה דהויא כרמלית, והאחרו' תמהו דהא אין כרמלית בכלים כמ"ש התוס' בשבת (הא ד"ה כאן, קבא ד"ה והויא) ובפשוטו זהו טעמא דרשב"ם וש"ר דלא תירצו כן.

ובדעת תוס' דידן, יש שתי' דקצירא להו דיש כרמלית בכלים, דבתוס' (שבת קנה א ד"ה למטה) משמע דלא פסיקא להו לתוס' הך מילתא, וכן מדברי הרמב"ן (שבת ה א) נראה לכאור' דלא פסיקא ליה, וכן בדברי הראב"ד (פי"ד משבת הי"ח) משמע לכאורה דס"ל דיש כרמלית בכלים (ויעוין עוד ברשב"א שבת ה א בשם הראב"ד) ויעוין בחזו"א (סי' פ').

והריטב"א תי' עוד עיקר קושית תוס', דכשמטה הכלכלה לא חשיב מקום ד', דזוית הכלכלה ליכא שטח ד' על ד', וז"ל דכיון דקיימא בהטיה לא חשיבא הנחה על גבי מקום ארבעה טפחים.

תד"ה איתביה רב בר שבא, לפירוש הקונטרס דפירש לעיל גבי אילן הנוטה חוץ לד' אמות דלמטה מי' הוי עירוב הואיל ומצי לאתויי פחות פחות מארבע צריך לחלק בין הואיל דהכא לההוא - יעוין בגאון יעקב דביאר קושייתם דרז בר שזא דבעי למימר דלא אמרינן הואיל, ליפרוך לרצא דמוקמינן אליביה מתני' צאילן שנופו נוטה חוץ לד' אמות, ופירש רש"י שם דהיינו אף צרחוק יותר מח' אמות ומשום דהואיל ומלי מייתי ליה פחות פחות מד' אמות [ומצואר מדצריהם דלולי פירוש רש"י לא קשיא להו, וכן מצואר צריטב"א (לעיל צג) וביאר וז"ל לפי פירוש רש"י ז"ל ניחא דכיון שאינו רחוק אלא פחות מארבע אמות של מקום שזיתתו וצנטיה אמת יכול ליטלו אמרינן הואיל וכדאמר רבי ירמיה הואיל ויכול לנטותו ולהציאו אללו, ועד כאן לא פליג התם מאן דפליג אלא משום דהיה שרינן על ידי הואיל מה שהוא צרשות הרבים ועירובו צרשות היחיד, אי נמי בהיה דמוליכו צראשון ומחשיך עליו שהוא רחוק מעירובו הרבה מאד, אבל בכיוצא בזה שפיר איכא למימר הואיל כיון דתרויהו צרשות הרבים, אי נמי שאין עירובו אלא בכרמלית שהוא מקום פטור מן התורה, אבל לפירוש רש"י ז"ל קשיא עכ"ל].

ובן הקשה הרשב"א לעיל שם [ומדברי הרשב"א נראה דקשיא ליה אפילו צמרוחק פחות מח' אמות, דמ"מ מחוסר הצאה למקום שזיתתו] והרשב"א שם תירץ דה"ל סוגיא דהתם קיימא רק כרבי ירמיה [ומ"מ ליכא לאקשווי ממתניתין גופה לרז בר שזא, דרק לרצא דאמר דהנותן עירובו יש לו ד' אמות ומוקי לה חוץ לעיבורה של עיר איצטרכינן לאוקמי הכי (וע' ב"י רצנו פרך המוצא להלן)].

והריטב"א שם תירץ דשאני התם דהאילן משוי ליה כחד מקום, אך הרשב"א (ס) דחה דרך זו דהא להלן (לד ה) מצואר דאף צנתן עירובו זכותל למטה מי' עירובו עירוב וע"כ התם מיירי נמי חוץ לד' אמות (מהא דלמעלה מי' אין עירובו עירוב) אולם הריטב"א (להלן ס) כתב דה"נ מיירי דאיכא דבר המצטרף וז"ל אף על פי שהעירוב רחוק ממקום שציתתו ד' אמות קונה לו שציתה במקומו משום דאמרין הואיל ואי בעי מייתי ליה בפחות מד' אמות, או שיש ממקום שציתתו עד הכותל שום דף וכיוצא בו שמצטרף הכל ועושה אותו כמקום אחד וכפי מה שכתבנו לעיל במימרא דרבא עכ"ל.

והתוס' רי"ד (לעיל ס) כתב וז"ל משמע מדברי המורה שאע"פ שירחיק אדם עירובו ממקום שקנה בו שציתה הרבה עירובו עירוב מפני שיכול להציאו למקום שציתתו פחות פחות מארבע אמות, וזה אינו נראה לי, שבאיזה ענין יכול לקנות שציתה כי אם ע"י העירוב, וכיון שהעירוב רחוק ממנו היתה היאך יקנה שם שציתה אלא צריך שישים עירוב סמוך למקום שציתתו והאי דמוקמינן ליה באילן הנוטה חוץ לד"א כגון שלא הי' מרחיק לזאת הרבה מד' אמות אלא או אחת או שתיים שיכול לעמוד בראש ארבע אמותיו ולפשוט ידו וליטלו משם עכ"ל.

ויעוין בחזרו"א (סי' פ' לגמ' דל"ד) שכתב וז"ל יש לעיין מאי דעתיה דרב בר שבה אי בעי עירוב ד' אמות של שציתה תיקשי ליה מתניתין דאוקימנא בחוץ לד' אמות, ואפשר דסבר דבעינן שיכול להושיט ידו חוץ לד' אמות וליטול עירובו וזה לא מקרי הואיל אלא חשיב כהוא ועירובו במקום אחד ממש עכ"ל.

שם, צריך לחלק בין הואיל דהבא להווא - הקרן אורה כתב לזכר החילוק, דבהיא דלעיל דתרווייהו ברשות אחת ברשות הרבים, אלא דעירובו רחוק ממקום שציתתו, בזה מודה רב בר שבה דאמר' הואיל, וליכא למיפריך מהולכת עירוב דהוי צתרי רשויות, משא"כ לצרי ירמיה דאמר הואיל אף בכלכלה דהוא ברשות אחת ברשות הרבים והעירוב ברשות אחרת ברשות היחיד, אהא פריך דא"כ אמאי בעי להוליך עירובו יעו"ש עוד.

ועיקר הסברה מצוארת גם בדברי הריטב"א (לכ ז) הנ"ל אלא דאיהו נקט ללא סגי בזה ליישב שיטת רש"י, דס"ל דהא דפרכי' מהולכת עירוב היינו אף בגוונא דמוציא עירובו לרשות הרבים דהוי רשות אחת, וע"כ דכיון דרחוק הרבה אף בכה"ג לא אמרי' הואיל (לכ ז) שבה) אך התוס' לקמן (לד ה ד"ה ואמאי בהגה) נקטו בשיטת רש"י דאה"נ בכהאי גוונא לא בעי להוליך עירובו, ולפ"ז ניחא תירוץ התוס' הכא וכדעמד הקרן אורה יעו"ש.

ובתוס' רבנו פרץ לקמן (לד א ד"ה א"ר זירא) כתב וז"ל קשה דמשמע דלא פריך אלא לרב פפא, וקשה דגם למתניתין היה יכול להקשות, דנתנו באילן דקאמר למטה מעשרה עירובו עירוב, אף על גב דעכשיו אסור ליטלו משם מ"מ כיון דאי בעי ליטלו בצד השמשות היה יכול ליטלו הוי עירוב, אלמא אמרינן הואיל, ויש לומר דודאי הואיל כזה יש לנו לומר, דאינו משנה כלל השביתה, דהוא ועירובו במקום אחד, דנתכוון לשבות למטה בארץ והעירוב הוא למטה מעשרה, אבל הואיל לשנות השביתה לאתויי מרשות לרשות אחר אין לנו לומר, דמשום הכי לא פריך אלא לרב פפא דאמר הואיל ויכול לנטות הכלכלה שהיא למעלה מעשרה ולהביא בתוך עשרה דהיינו רשות אחד, זה הואיל גדול, ואם כן כמו כן נימא הואיל ואי בעי לאמטויי וכו' עכ"ל.